

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA MOLİYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Alfraganus universiteti "Moliya" kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar davrida moliyaviy savodxonlikni oshirish masalalari o'rganiladi. Moliyaviy savodxonlik jamiyatning iqtisodiy barqarorligi va aholining ijtimoiy farovonligi uchun muhim omil hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyotning kengayishi, onlayn to'lov tizimlari, mobil banking va investitsiya platformalarining jadal rivojlanishi fuqarolardan yuqori darajadagi moliyaviy bilim va ko'nikmalarni talab qilmoqda. Shu sababli moliyaviy savodxonlikni oshirish jarayonida yangi pedagogik yondashuvlar, innovatsion ta'lim metodlari va raqamli vositalardan samarali foydalanish dolzarbdir. Maqolada mavjud muammolar, jumladan, aholining moliyaviy texnologiyalardan foydalanishdagi qiyinchiliklari, firibgarlik xavfi va bilim yetishmovchiligi tahlil qilinadi hamda ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Taklif etilgan yechimlar orasida ta'lim dasturlarini raqamlashtirish, interaktiv onlayn kurslar tashkil etish, yoshlar va kattalar uchun moslashtirilgan moliyaviy treninglarni joriy etish, shuningdek, davlat va moliya institutlari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish kabi chora-tadbirlar muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: moliyaviy savodxonlik, raqamli texnologiyalar, onlayn banking, iqtisodiy barqarorlik, investitsiya platformalari, ta'lim dasturlari, innovatsion metodlar.

DIGITAL TECHNOLOGIES ERA: CHALLENGES AND SOLUTIONS IN IMPROVING FINANCIAL LITERACY

Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna

PhD in Economics Associate Professor

Department of Finance, Alfraganus University

Abstract: This article examines the issues of improving financial literacy in the era of digital technologies. Financial literacy is considered an important factor for the economic stability of society and the social well-being of the population. The expansion of the digital economy, the rapid development of online payment systems, mobile banking, and investment platforms require citizens to have a high level of financial knowledge and skills. Therefore, the use of new pedagogical approaches, innovative teaching methods, and digital tools in the process of enhancing financial literacy is highly relevant. The article analyzes the existing problems, including difficulties in using financial technologies, the risk of fraud, and the lack of knowledge among the population, as well as ways to overcome them. Proposed solutions include the digitalization of educational programs, the organization of interactive online courses, the introduction of tailored financial training for youth and adults, and strengthening cooperation between the state and financial institutions.

Keywords: financial literacy, digital technologies, online banking, economic stability, investment platforms, educational programs, innovative methods.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы повышения финансовой грамотности в эпоху цифровых технологий. Финансовая грамотность является важным фактором экономической стабильности общества и социального благополучия населения. Расширение цифровой экономики, стремительное развитие онлайн-платежных систем, мобильного банкинга и инвестиционных платформ требует от граждан высокого уровня финансовых знаний и навыков. Поэтому в процессе повышения финансовой грамотности актуальным становится использование новых педагогических

подходов, инновационных методов обучения и цифровых инструментов. В статье анализируются существующие проблемы, в том числе трудности использования финансовых технологий населением, риск мошенничества и недостаток знаний, а также рассматриваются пути их преодоления. Среди предлагаемых решений — цифровизация образовательных программ, организация интерактивных онлайн-курсов, внедрение адаптированных финансовых тренингов для молодежи и взрослых, а также усиление сотрудничества между государством и финансовыми институтами.

Ключевые слова: финансовая грамотность, цифровые технологии, онлайн-банкинг, экономическая стабильность, инвестиционные платформы, образовательные программы, инновационные методы.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlikni oshirish masalasi davlat, jamiyat va har bir fuqaro uchun ustuvor vazifalardan biriga aylanmoqda. Raqamli texnologiyalar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylangani sayin, moliyaviy jarayonlarning elektron shaklda amalga oshirilishi tobora kengayib bormoqda. Elektron to'lovlar, internet-banking, mobil ilovalar, kriptovalyuta savdosi, onlayn investitsiya va mikromoliya platformalari kabi xizmatlarning rivojlanishi moliyaviy operatsiyalarni yengillashtirdi, ammo bir vaqtning o'zida yangi muammolarni ham yuzaga keltirdi. Xususan, moliyaviy firibgarliklarning ko'payishi, kiberxavfsizlik tahdidlari, noto'g'ri qarorlar natijasida yuzaga keladigan moliyaviy yo'qotishlar va aholining ayrim qatlamlarida moliyaviy bilimlarning past darajadaligi eng dolzarb muammolardan hisoblanadi.

Moliyaviy savodxonlik nafaqat individual daromad va xarajatlarni boshqarishda, balki oilaviy byudjetni to'g'ri shakllantirishda, jamg'armalarni samarali yo'naltirishda, qarz va kreditlardan oqilona foydalanishda ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, yoshlar, talabalar va kichik tadbirkorlar uchun moliyaviy

savodxonlikni oshirish iqtisodiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishning asosiy omillaridan biridir. Shu bilan birga, aholining turli ijtimoiy guruhlarida raqamli moliya xizmatlariga bo'lgan ishonchni oshirish, ulardan xavfsiz foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish bugungi kun talabidir.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli davlatlar aholining barcha qatlamlari uchun maxsus dasturlarni joriy etish, maktab va oliy ta'lim tizimiga moliyaviy ta'lim elementlarini kiritish, ommaviy axborot vositalari va internet platformalari orqali keng ko'lamli tushuntirish ishlari olib borish orqali ijobiy natijalarga erishmoqda. Shu ma'noda, raqamli texnologiyalar davrida moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, investitsion muhitni yaxshilash va jamiyatda ijtimoiy farovonlikni ta'minlashning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida ko'riladi. Mazkur maqolada ushbu masalaning nazariy asoslari, mavjud muammolari hamda samarali yechimlari ilmiy tahlil qilinadi.

Metodlar: Raqamli texnologiyalar davrida moliyaviy savodxonlikni oshirish masalasini o'rganishda qo'llanilgan metodlar kompleks va tizimli yondashuvga asoslanadi. Avvalo, ilmiy adabiyotlar tahlili orqali moliyaviy savodxonlik tushunchasi, uning asosiy komponentlari hamda raqamli iqtisodiyot sharoitida ahamiyati o'rganildi. Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va boshqa xalqaro tashkilotlarning tavsiyalari tahlil qilinib, ilg'or tajribalar asosida solishtirma metoddan foydalanildi. Shu bilan birga, raqamli moliya xizmatlari, jumladan, onlayn banking, elektron hamyonlar, kriptovalyuta platformalari va mobil to'lov tizimlarining rivojlanish tendensiyalari statistik usullar yordamida o'rganildi. Bu jarayonda so'nggi yillarda aholining moliyaviy savodxonlik darajasini baholash bo'yicha milliy va xalqaro reytinglar ham qiyosiy jihatdan ko'rib chiqildi.

Amaliy metodlar sifatida so'rovnoma va intervyu usullari qo'llanilib, yoshlar, talabalar va tadbirkorlar o'rtasida moliyaviy bilim va ko'nikmalar darajasi o'rganildi. Ushbu usullar aholining turli ijtimoiy guruhlarida moliyaviy texnologiyalarni qo'llashdagi muammolarini aniqlash imkonini berdi.

Eksperimental metod yordamida esa ayrim o‘quv dasturlarida raqamli vositalardan foydalangan holda moliyaviy ta’lim berish samaradorligi sinovdan o‘tkazildi. Shu orqali interaktiv onlayn kurslar, mobil ilovalar va virtual treninglarning an’anaviy o‘quv usullariga nisbatan afzalliklari ko‘rsatib berildi.

Analitik yondashuv asosida moliyaviy savodxonlikni oshirishda davlat siyosati, bank tizimi va ta’lim muassasalarining roli tahlil qilindi. Normativ-huquqiy hujjatlar, milliy dasturlar va strategiyalar o‘rganilib, ularning amaliy samaradorligi baholandi. Shu bilan birga, moliyaviy savodxonlikni oshirishda xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish imkoniyatlari ko‘rib chiqildi. Bunda SWOT tahlil usuli yordamida mavjud kuchli va zaif tomonlar, shuningdek, imkoniyat va tahdidlar aniqlanib, muammoning kompleks yechimlarini ishlab chiqish uchun asos yaratildi. Mazkur metodlar yig‘indisi tadqiqot natijalarining ilmiy asoslangan va amaliy ahamiyatga ega bo‘lishini ta’minladi.

Asosiy yo‘nalish	Muammolar	Yechimlar
Moliyaviy bilimlar darajasi	Aholining ko‘p qismi, ayniqsa yoshlar va kichik tadbirkorlar moliyaviy tushunchalarni yetarli bilmaydi	Maktab va oliy ta’lim tizimiga moliyaviy savodxonlik fanlarini kiritish, onlayn kurslar tashkil etish
Raqamli texnologiyalarni qo‘llash	Elektron banking, mobil ilovalar va investitsiya platformalaridan foydalanishda qiyinchiliklar, internet infratuzilmasining zaifligi	Raqamli xizmatlarni soddalashtirish, texnik infratuzilmani rivojlantirish
Kiberxavfsizlik	Firibgarliklar va onlayn hujumlarning ko‘payishi, parol va shaxsiy ma’lumotlarni himoyalashdagi kamchiliklar	Maxsus treninglar, xavfsizlik bo‘yicha interaktiv dasturlar, banklar tomonidan qo‘shimcha himoya tizimlari
Aholining ishonchi	Moliyaviy xizmatlardan foydalanishda ayrim guruhlarda ishonchsizlik mavjud	Davlat va moliya institutlari hamkorligini kuchaytirish, tushuntirish ishlari, ijtimoiy tarmoqlar orqali keng targ‘ibot
Innovatsion yondashuvlar	An’anaviy ta’lim usullari ko‘p hollarda zamonaviy ehtiyojlarga javob bermaydi	Virtual treninglar, mobil ilovalar, gamifikatsiya asosida o‘qitish

Natijalar: Tadqiqot davomida aniqlanishicha, aholining moliyaviy savodxonlik darajasi raqamli texnologiyalarni to‘liq va samarali qo‘llash uchun yetarli emas. O‘tkazilgan so‘rovnomalar natijalariga ko‘ra, yoshlarning katta qismi mobil banking va elektron hamyonlardan faol foydalanayotgan bo‘lsalar-da,

ularning xavfsizlik choralari bo'yicha bilimlari yetarli emasligi ma'lum bo'ldi. Ayniqsa, parollarni himoya qilish, firibgarlik sxemalarini aniqlash va shubhali tranzaksiyalardan ogoh bo'lish masalalarida ko'plab xatolarga yo'l qo'yilmoqda. Bu esa moliyaviy texnologiyalardan foydalanishda sezilarli xavf tug'diradi.

Eksperimental tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, interaktiv onlayn kurslar va mobil ilovalar orqali o'rgatilgan moliyaviy bilimlar an'anaviy o'quv usullariga nisbatan samaraliroq natija bermoqda. Talabalar va kichik tadbirkorlar uchun ishlab chiqilgan maxsus dasturlarda budjetni rejalashtirish, kredit olish va qarzlarini boshqarish, jamg'armalarni investitsiya qilish bo'yicha ko'nikmalar sezilarli darajada oshgan. Bu esa raqamli texnologiyalar vositasida moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishning yuqori samaradorligini isbotlaydi.

Shuningdek, moliya institutlari va davlat organlari tomonidan olib borilgan targ'ibot ishlari natijasida aholining onlayn banking va elektron to'lov tizimlariga bo'lgan ishonchi ortgani kuzatildi. Shu bilan birga, ayrim hududlarda internet infratuzilmasining zaifligi, raqamli xizmatlardan foydalanishda texnik to'siqlar mavjudligi aholining barcha qatlamlarini qamrab olishga to'sqinlik qilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlikni oshirish jarayonida eng samarali yechimlardan biri — raqamli texnologiyalar asosida bosqichma-bosqich o'qitish va treninglarni keng joriy etishdir. Bu usul nafaqat yoshlar, balki turli yoshdagi aholiga ham mos kelib, ularning moliyaviy qarorlarida ongli yondashuvni shakllantiradi. Umuman olganda, natijalar raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish uchun kompleks chora-tadbirlar zarurligini ko'rsatmoqda.

Muhokama: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar davrida moliyaviy savodxonlikni oshirish jarayoni ko'p qirrali va murakkab vazifa hisoblanadi. Bir tomondan, onlayn banking, elektron hamyonlar, mobil ilovalar va investitsiya platformalari odamlarning moliyaviy operatsiyalarini soddalashtirib, ularning vaqt va resurslarini tejash imkonini bermoqda. Ikkinchi tomondan, ushbu imkoniyatlar moliyaviy xavflar, jumladan, kiberhujumlar, onlayn firibgarlik va

moliyaviy qarorlarni noto'g'ri qabul qilish ehtimolini ham oshirmoqda. Shuning uchun moliyaviy savodxonlikni oshirishda nafaqat texnik ko'nikmalar, balki tanqidiy fikrlash, xavfsizlik madaniyati va iqtisodiy ongni shakllantirish zarur.

Muhokama davomida aniqlanishicha, yoshlarning moliyaviy texnologiyalardan foydalanish darajasi yuqori bo'lsa-da, ularda chuqur iqtisodiy tushunchalar yetishmaydi. Masalan, kredit olish va uni qaytarish mexanizmlari, investitsiya risklarini baholash yoki shaxsiy byudjetni rejalashtirish masalalarida yetarli bilimga ega bo'lmashlik ularning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim tizimida moliyaviy savodxonlikni alohida modul sifatida kiritish, maktab va oliy ta'limda amaliy mashg'ulotlarga ko'proq e'tibor qaratish zarur.

Moliyaviy savodxonlikni oshirishda davlat siyosati, banklar va nodavlat tashkilotlarning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, moliyaviy ta'lim dasturlarini ommaviy axborot vositalari, televidenie va ijtimoiy tarmoqlar orqali keng targ'ib etish, maxsus mobil ilovalar orqali interaktiv treninglar tashkil etish ijobiy natija beradi. Shu bilan birga, moliyaviy savodxonlikni oshirish faqat bilim berish bilan cheklanmasdan, amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini ham yaratishi lozim.

Yana bir muhim jihat — aholining turli guruhlar uchun maxsus yondashuv zarurligidir. Talabalar, o'qituvchilar, tadbirkorlar yoki pensiya yoshidagi fuqarolarning moliyaviy ehtiyojlari va duch keladigan muammolari turlicha bo'lgani sababli, ular uchun moslashtirilgan dasturlar ishlab chiqilishi zarur. Shu asosda moliyaviy savodxonlikni oshirish jamiyatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va aholi farovonligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa: Tadqiqot asosida xulosa qilish mumkinki, raqamli texnologiyalar davrida moliyaviy savodxonlikni oshirish muammosi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. Moliyaviy bilimlarning yetarli emasligi fuqarolarning shaxsiy byudjetini samarali boshqara olmasligiga, kredit va qarzlardan noto'g'ri foydalanishga, investitsiya risklarini to'g'ri baholay

olmasligiga olib kelmoqda. Raqamli texnologiyalar bunday muammolarni hal etishda katta imkoniyatlar yaratmoqda, biroq ulardan to'g'ri foydalanish uchun aholi orasida keng ko'lamli tushuntirish va o'quv ishlari olib borilishi talab etiladi.

Moliyaviy savodxonlikni oshirishning samarali yo'llaridan biri ta'lim tizimiga maxsus moliyaviy kurslarni kiritishdir. Maktab, litsey va oliy ta'lim muassasalarida shaxsiy moliyani boshqarish, kreditlash, investitsiya va jamg'arma madaniyatiga oid fanlar o'qitilishi yoshlarning iqtisodiy tafakkurini rivojlantiradi. Shu bilan birga, interaktiv treninglar, mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali aholining barcha qatlamlari uchun qulay va zamonaviy ta'lim imkoniyatlarini yaratish muhimdir.

Davlat, banklar, moliya tashkilotlari va nodavlat sektor o'rtasida samarali hamkorlik o'rnatilishi ham moliyaviy savodxonlikni oshirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda innovatsion loyihalarni amalga oshirish, ilg'or tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish orqali ushbu jarayonni yanada jadallashtirish mumkin. Shu bilan birga, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish ularning raqamli xizmatlardan ishonchli foydalanishiga, moliyaviy xavflardan himoyalanganishiga va iqtisodiy qarorlarini ongli ravishda qabul qilishiga imkon yaratadi.

Umuman olganda, moliyaviy savodxonlikni oshirish bugungi kunda barqaror iqtisodiy taraqqiyot va ijtimoiy farovonlikning kafolati hisoblanadi. Shu sababli, raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan oqilona foydalanish, innovatsion ta'lim metodlarini joriy etish va aholining barcha qatlamlarini qamrab oluvchi dasturlarni amalga oshirish ushbu muammoning samarali yechimi bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44.

2. Atkinson, A., & Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15.
3. Rakhimov, V. S. (2021). Modern approaches to sports and health tourism training. *Conferencea*, 42-46.
4. Djumaniyazovna, M. A. (2021). The Importance of Innovation Clusters In The Construction Of The Third Renaissance Foundation. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(06), 194-197.
5. Abdullaeva, M. D. (2021). Social norms related to the activities of primary school children. *Academicia: an international multidisciplinary research journal*, 11(2), 226-231.
6. Ergashevna, A. M., Nosirovna, M. R., Davlatovna, K. G., & Kurbanovna, N. M. (2021). Innovative and Ecological Approaches in Improving the Professional Competence of Teachers of Medical Education. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(8).
7. Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296–316.
8. Remund, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276–295.
9. Kushakova, M. N., Akhmedov, B. A., Kushakova, M. S., & Umarova, D. R. Economic Characteristics and Principles of the Formation of the Transport Cluster in the Tourism Sector in the Conditions of the Digital Economy. *Sustainable Development of Transport*, 107.
10. Morgan, P. J., & Long, T. Q. (2020). Financial Literacy, Financial Inclusion, and Savings Behavior in Developing Asia. ADBI Working Paper Series, No. 1090.
11. OECD (2017). G20/OECD INFE Report on Adult Financial Literacy in G20 Countries. Paris: OECD Publishing.